Digitaalinen elämä ja yhdessä olemisen uudet muodot

Sosiaalityön tutkimuksen päivät, 17.2.2017

YTT, dos. Sakari Taipale,
Akatemiatutkija

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

”Arjen digitalisoituminen ei merkitse vain yksilöllistymistä ja perinteisten yhteisöjen rapautumista, vaan myös uusia yhdessä olemisen muotoja”

Kuva: pixabay.com / CC0 lisenssi

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Mitä on digitaalinen elämä?

- Digitaalisen maailman integroituminen materiaaliseen ja ruumiilliseen maailmaan
- Arjen teknologinen tuottaminen ja välittäminen sekä arjen kokeminen teknologioiden avulla ja niiden kautta
- *Perpetual connectivity ja context collapse*
- Elämän pitkittyminen molemmista päistä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Tulokulma 1

- Fakkiutuminen **personal, portable and virtual** ajatteluun
- Mutta:
  - Henkilökohtainen viestintä (one-to-one) täydentynyt ryhmäviestinnällä (one-to-many, social media)
  - Mobiililaitteita käytetään yhä enemmän ja pidempi aikoja *paikoillaan*
  - Virtuaalinen riippuvaista materiaalisesta ja sen on suhteen haavoittuvaista

Liikkuvista yksilöistä (perhe)yhteisöiden ja sosiaalisten suhteiden tutkimiseen, joka huomioi digitaalisen elämän materiaaliset edellytykset.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Tulokulma 2

- Fetisistinen suhtautuminen **sukupolvi-käsitteeseen**
- Mutta:
  - Suhde digitaalisiin teknologioihin määrittyy läpi elämän
  - Ihmisen suhde teknologiaan keinulautamainen (*seesaw-like*) (Nixon, Rawal & Funk, 2016)
  - Teknologioiden nopea uusiutuminen - jaettujen sukupolvikokemusten syntyminen vaatii aikaa (Bolin, 2017)
  - Ylisukupolviset teknologiakokemukset (Pokémon-Go)

Elämänkaari näkökulma sukupolvitutkimuksen rinnalle

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Digitaalinen elämänkaari

- **Tiukat sukupolvirajat** korostavat eroja ja jättävät sukupolvien sisäisen diversiteetin huomioimatta
- **Sukupolvikohorttien sisällä** merkittäviä eroja teknologioiden käytössä ja tietotekniikkataidoissa (mm. etninen tausta, ja kotitalouksien varallisuus) (Helsper, 2010; Hargittai, 2010; Taipale 2016)
- **Elämänvaiheet** määrittävät teknologioiden käyttötarpeita ja -tapoja (Ganito, 2017). Ne selittävät eroja mm. internetin käytön laajuudessa (sukupuolierot kaventumassa)
- **Jälki-mannheimilainen** lähestymistapa sukupolvitutkimukseen (Taipale, Wilska & Gilleard, 2017)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Miten tutkin?

- **Toistetut poikkileikkausaineistot**
  - Telecommunications in Europe, EU5-kysely 1996 ja 2009 (Telecom Italia) + Suomi 2011
  - Tilastokeskuksen ajankäyttöaineisto (kotitalous)
  - Suomi 1999–2014 -kyselyt (TY, DIGI50+projekti)

  > **Sukupolvikohorttien seuranta + elämänvaihe**
- **Extended Group Interview (EGI) – laajennettu ryhmähaastattelu** (Hänninen et al., tulossa; Taipale, Petrovčič & Dolničar, 2017)
  - Maantieteellisesti hajautuneiden ryhmien ja yhteisöiden ”kustannustehokas” tutkiminen
  - Avaininformanttit havainnoija-haastattelijoina

  > **Sukupolvien väliset käytännöt perheyhteisöissä**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

EGI-menetelmä

- Sovellettu Suomessa, Italiassa ja Sloveniassa perheiden teknologian käytön tutkimiseen vuosina 2014–15
- Extended (laajennettu) viittaa:
  1) Aineiston laajaan kattavuuteen; kolme perhesukupolvea tai enemmän
  2) Metodologinen laajennus; ennen haastatteluita viikko teknologian käytön havainnointia perheissä
  3) Haastattelutapa; mahdollisuus yhdistää yksilö- ja ryhmähaastattelut, toteutus joko kasvotusten tai teknologioiden välityksellä (puhelin, Skype jne.)
  4) Aika- ja paikkalaajennus: aineisto kerättiin sarjana yksilö-/ryhmähaastatteluja

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

EQI-aineisto

- Avaininformantit yo-opiskelijoita, jotka haastattelivat väh. 5 perheenjäsentä (sis. väh. 1 vanhempi ja 1 isovanhempi).
  - Suomi N=133, ml. 22 avaininformanttia
  - Italia N=127, ml. 21 avaininformanttia
  - Slovenia N=139, ml. 23 avaininformanttia

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Kirjallinen raportointi seuraaviin kysymyksiin

1. **Mitä viestintävälineitä ja sovelluksia** käytetään perheessäsi yhteyden pitämiseen?
2. Keskustele perheenjäsentesi kanssa, millaisina he pitävät omia teknologian käyttöön liittyviä **taitojaan** suhteessa muihin perheenjäseniin.
3. Keskustele perheenjäsentesi kanssa kuinka tieto- ja viestintäteknologia vaikuttaa perheenne sisäisiin **rooleihin**.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Yhdessä olemisen uudet muodot

- Perheyhteisöt kehittäneet useita tapoja ylläpitää ja vahvistaa perhesiteitä tilanteissa, jossa arjen toiminnot ja aikataulut ovat eriytyneet
  - Uusi roolitus - läheisasiatuntijat (*warm experts*)
  - Uudet tehtävät - digitaalinen taloudenhoito (*digital housekeeping*)
  - Uudet viestintäkanavat - pikaviestintä (*WhatsApp groups*)
- Siinä miten ja missä määrin nämä ilmenevät vaihtelee maittain ja kulttuureittain (vrt. *Apparatgeist*)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Uusi roolitus

- *Läheisasiantuntija (Warm Experts)* auttaa teknologian käytössä ja jakaa saman elämismaailman (Bakardjieva, 2005)
- **Sukupolvien välillä**
  - Sukupolviroolien kääntyminen ylösalaisin
  - Kuitenkin vanhemmat ja isovanhemmat opettavat myös lapsiaan ja lapsenlapsiaan

”Äiti on ottanut meidän lasten innostamana ja opastamana käyttöön uusia sovelluksia. Äiti ja kaikki sisarukseni pidämme nykyisin yhteyttä WhatsApp-sovelluksen kautta.” (Nainen, 24-FI)

“There are certain ICT skills that the older generation is passing on to the younger generation. Marija (grandmother, 77) taught me how to use an electronic blood glucose monitor and a digital pressure gauge” (Woman, 27 - SI)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

- **Sukupolven yli** tapahtuva mentorointi: merkittävät kulttuurierot

”Isovanhemmillani -- ei ole älypuhelimia. Tämän vuoksi heidän kanssaan yhteydenpito rajoittuu puheluihin sekä tekstiviesteihin ja tietenkin satunnaiseen postiin. Puhelut ovat kuitenkin ehdottomasti yleisin yhteydenpitotapa, sillä viestien kirjoittaminen on työlästä ja hidasta mummoille. Puhelutkin ovat aika satunnaisia” (Nainen, 24-FI)

“It is a lengthy process and almost every Sunday when I visit him [grandfather] I have to help him with something. I am also bothered by the fact that I often do not know what he needs help with… [if it is] for example, with the use of Outlook (formerly Hotmail), as a Gmail user I am unable to understand what he wants. (Women, 26, SI)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Sukupolvien sisäinen mentorointi

Äitini seuraa paljon ulkomailla matkailevan siskoni kuulumisia Facebookista, vaikkei äidilläni olekaan omaa profiilia Facebookissa. Äitini näyttää siskoni ulkomaankuulumisia ja kuvia myös isälleni Facebookista (Nainen, 24, FI)

Jos hän [äiti] haluaa käyttää Skypeä, hän huolehtii, että isäni on paikalla opastamassa häntä. Isäni osaa käyttää kaikkia viestintäteknologioita, joita hän kokee tarpeelliseksi käyttää. (Nainen, 24, FI)

Digitaalinen taloudenhoito

- Palkatonta, epätasaisesti jakautunutta, paljolti miesten tekemää (Kennedy et al., 2015)
    1. Sisältöjen hallinta
    2. Laite-ekologian manageroinnin
    3. Osaamisen ja tiedon siirtäminen
- Ei vakiintuneista mittareita
- Paitsi perheenjäsenten välistä yhteistyötä myös sukupolvien välistä työnjakoa (Fortunati, 2017)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

1. Sisältöjen hallinta

My grandmother, for example, does this in order to know the remaining credit on the phone and any current promotions. My grandfather, instead, turns to me for deleting the call log, checking the messages to be read, or doing some routine maintenance on the PC.-- As for the home computer, I have the task of keeping the antivirus adjourned and ensuring the proper functioning of the various programs. (Male, 24, IT)

2. Laite-ekologian manageroinnin

B. (father, 52) is responsible for the installation of all devices and their connection to a network. He also decides when and where to send a device for repair. If there is a software problem (viruses, system crashes ...), it is solved by T. (brother, 20). Similarly, M (grandmother, 77) and R (grandmother, 71) mainly ask B. for help in repairing devices, and they occasionally ask T. for help with technology (mobile phone, television). (Female, 27, SI)

3. Osaaminen ja tiedon siirtäminen (*knowledge transfer*)

From the point of view of computer tools, programs and applications, my brother is the one who, already as a teenager, has always taught the family members how to use and update these instruments. In the simplest cases I also can help my parents in this field, trying to show them the basics of certain applications, (Male, 21, IT)

“I taught many things also to my sister, but she is the only family that tries to go beyond what I explained to her.” (Male, 24, IT)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Perheiden pikaviestit

- WhatsApp perheiden ryhmäviestintävälineenä erityisesti Suomessa
- Käytössä myös, Facebook-ryhmät, perheblogit, snapchat, nettisivut, jne.
- WhatsAppin edut
  - Kaikki tavoitetaan yhdellä kertaa
  - Nopea ja ”ilmainen”
  - Multimodaalisuus
  - Läsnäolon tarkkailu
- Italiassa ja Sloveniassa lähinnä sisarusten ja ystävien kanssa

Kuva: pixabay.com / CC0 lisenssi

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Yhteydenpidon tiivistyminen

Omalla perheelläni (äiti, isä ja sisko) on perheen sisäinen WhatsApp, jossa viestittelemme lähes päivittäin. (Nainen, 25, FI)

Perustimme hiljattain myös perheensisäisen WhatsApp-ryhmän, jonka kautta tavoittaa helposti koko perheen silloin, kun on kaikkia koskevaa asiaa. -- Viestintäteknologian myötä perheemme sisäinen yhteydenpito on kasvanut huimasti, nykyään olemme yhteyksissä jopa päivittäin (Nainen, 24, FI)

Välit H. siskon kanssa ovat parantuneet huomattavasti WhatsAppin vuoksi. -- Vanhempien kanssa soitellaan ehkä 4 kertaa vuodessa ja laitellaan vähän Facebook-viestejä. Välit pelastuisivat, jos niilläkin olisi WhatsApp. (Nainen, 24, FI)

- Pienten viestien suuri merkitys (faattinen viestintä, Malinowski)

Ajoittain viestien sisällöt eivät myöskään ole hirmu tärkeitä tai informaationtäyteisiä, joten WhatsApp on tällöin paras vaihtoehto. (Mies, 24, FI)

Avomieheni koki, että hän ei välttämättä esimerkiksi lähettelisi tekstiviestejä tai sähköposteja minun isäni ja äitini kanssa, mutta WhatsAppin myötä hekin saattavat lähetellä kuulumisviestejä tai kysellä toisiltaan neuvoja tai mielipiteitä helpommin ja ”ei niin tärkeistä” asioista. (Nainen, 24, FI)

- Viestinnän lokeroituminen (*compartmentalization)*

Meillä on WhatsApp-ryhmä ja Instagramissa tilit kaikilla. Vanhemmat jätetään ulkopuolelle, pieni oma piiri. Vanhemmat ovat katkeria siitä, etteivät nää kuvia. (Nainen, 24, FI)

Nuorin sisaruksistani, H. 9 vuotta, -- on itse asiassa alun perin luonut perheen oman ryhmän sovellukseen. Aluksi hän kuulemma yritti luoda ryhmää kavereiden kanssa viestittelyyn, mutta jostain syystä ei onnistunut liittämään sinne ystäviään ja niinpä oli päättänyt hetken mielijohteesta lisätä sinne perheenjäsenet (isä on ainoa, jolla ei ole sovellusta). (Nainen, 24, FI)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Positiivinen käänne?

- Perhesolidaarisuus ei näyttäisi kuitenkaan suuresti kärsivän teknologioiden asymmetrisesti käytöstä
  1. Yhteisesti hyväksytyt roolit
  2. Teknologinen kehitys & viestinnän mukauttaminen
  3. Osaamisen lisääntyminen vanhimmissa ikäryhmissä
  4. Digitaaliset perheet
  5. Isät mukaan perheviestintään

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Lähteet

- Nixon, P. G., Rawal, R., & Funk, A. (eds.) (2016). *Digital Media Usage Across the Life Course*. London: Routledge.
- Bakardjieva, M. (2005). *Internet Society: The Internet in Everyday Life*. London: Sage.
- Fortunati, L. (2017, tulossa). How young people experience elderly people's use of digital technologies in everyday life. Teoksessa: Taipale, S. et al. (eds.) *Digital Technologies and Generational Identity: ICT Usage Across the Life Course*. London: Routledge.
- Kennedy, T., Wellman, B., & Klement, K. (2003). Gendering the digital divide. *IT & Society*, 1(5), 72-96.
- Bolin, G. (2017). *Media Generations: Experience, identity and mediatised social change*. London: Routledge
- Helsper, E. J. (2010). Gendered Internet use across generations and life stages. *Communication research*, 37(3), 352–374.
- Hargittai, E. (2010). Digital na(t)ives? Variation in internet skills and uses among members of the "net generation". *Sociological inquiry*, 80(1), 92-113.
- Taipale, S. (2016) Synchronicity matters: defining the characteristics of digital generations, *Information, Communication & Society*, 19(1), 80-94.
- Taipale, S., Wilska, T.-A. and Gilleard, C. (eds.) (2017, tulossa) *Digital Technologies and Generational Identity: ICT Usage Across the Life Course*. London: Routledge.
- Ganito, C. (2017, tulossa) Gendering the mobile phone: a life course approach. Teoksessa: Taipale, S., Wilska, T.-A. and Gilleard, C. (eds.) *Digital Technologies and Generational Identity: ICT Usage Across the Life Course*. London: Routledge.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ